

KO'R VA ZAIF KO'RUVCHI BOLALARNI O'ZIGA XOS HUSUSIYATLARI

Sobirjonova Azizabonu Baxodir qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universitet Special pedagogy fakulteti talabasi

azizaboxodir04@gmail.com

Annatatsiya:

Ushbu maqolada ko'rishida nuqsoni bo'lgan bolalarni o'ziga xos hususiyatlari haqida to'liq ma'lumotlar beriladi va ularni ta'limi, so'g'ligi, kasbiga yo'naltirish, jamoat joylaridagi hurmati va ularga e'tibor haqida to'liq yoritib beraman. Ularni oziga hos harakteri va insonlarga nisbatan hurmati ham ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: Ko'r va zaif ko'ruvchi bolalarni o'ziga xos hususiyatlari, Qo'llab-quvvatlash, e'tibor, Korreksiya qilish, inkluziv ta'limga yo'naltirish, Analizatorlar, Iqtisoslashtirilgan maktablar, Tatal ko'rlar.

Аннотация:

В этой статье представлена полная информация об уникальных особенностях детей с нарушением зрения, их образовании, здоровье, профориентации, уважении и внимании в общественных местах. Им также будет показан их уникальный характер и уважение к людям.

Ключевые слова: Характеристика слепых и слабовидящих детей, поддержка, внимание, коррекция, ориентация на инклюзивное образование, анализаторы, специализированные школы, сложная слепота.

Annotation:

This article provides complete information about the unique characteristics of children with visual impairments, their education, health, career guidance, respect and attention in public places. They will also be shown their unique character and respect for people.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th January, 2025

Key words: Characteristics of blind and visually impaired children, support, attention, correction, orientation towards inclusive education, analyzers, specialized schools, complex blindness.

Ko'z bilan bog'liq cheklovlar tufayli ba'zan muvofiqlik va muvozanat muammolari yuzaga keladi. Mayda motorika rivojlanishi sustroq bo'lishi mumkin, chunki ular atrof-muhit bilan kamroq bevosita muloqotda bo'lishadi. Psixologik rivojlanish: Tezroq muloqot qilishni o'rganish uchun eshitish va teginish orqali atrof-muhitni o'rganishga ko'proq e'tibor qaratishadi. Ko'rish qobiliyatining yo'qligi yoki zaifligi sababli tasavvurlar hosil qilishda qiyinchiliklar bo'lishi mumkin. O'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirish uchun qo'shimcha rag'batlantirish zarur. O'quv jarayonidagi xususiyatlar: O'quv materiallari Brayl alifbosi yoki ovozli formatda bo'lishi kerak. Dastlabki bosqichlarda o'quv jarayonini eshitish va teginish orqali amalga oshirish muhim. Diqqatni jamlashni talab qiluvchi vazifalarda ko'proq vaqt kerak bo'lishi mumkin. Ijtimoiy rivojlanish: Atrofdagilar bilan muloqot qilishda ba'zan qo'rquv yoki tortinish kuzatiladi. Tengdoshlari bilan muloqot qilishni rivojlantirish uchun maxsus o'yinlar va treninglar o'tkazish lozim. Texnik vositalarga bog'liqlik: Maxsus jihozlar (masalan, magnitofonlar, audiokitoblar, Brayl yozuv moslamalari) ularga bilim olishni yengillashtiradi. Ko'ruvchi bolalarga nisbatan texnologiyalardan foydalanish ularga hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi. Ko'r va zaif ko'ruvchi bolalarni qo'llab-quvvatlash ularga nafaqat ta'lim olish, balki jamiyatda o'z o'rnini topishga yordam beradi. Quyida ularni qo'llab-quvvatlash uchun asosiy usullar keltirilgan: Psixologik qo'llab-quvvatlash: Bolalarda o'zlariga bo'lgan ishonchni shakllantirish uchun ularga ruhiy yordam berish. Har qanday kichik yutuqlarini rag'batlantirish va muvaffaqiyatga erishganlarida ularni maqtash. Ularga qiyinchiliklar vaqtinchalik ekanligini va qo'llab-quvvatlash mavjudligini his ettirish. Maxsus ta'lim vositalarini taqdim etish: Brayl alifbosi bilan o'qitish va yozishni o'rgatish. Audiokitoblar, ovozli yordamchilar va teginish vositalari orqali o'qitish. Maxsus qurilmalar, masalan, kattalashtiruvchi linzalar yoki ovozli texnologiyalarni taqdim etish. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash: Bolalar uchun maxsus guruh yoki to'garaklar tashkil etish, bu yerda ular bir-birlarini tushunish va qo'llab-quvvatlashni o'rganadilar. Jamiyatdagi boshqa bolalar bilan integratsiyani

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th January, 2025

ta'minlash, diskriminatsiyani oldini olish. Do'stlik va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berish. Mustaqillikni rivojlantirish: Ularga kundalik hayot uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni (masalan, yo'lni topish, o'ziga xizmat qilish) o'rgatish. Jismoniy mashqlar va maxsus treninglar orqali mustaqil harakat qilish qobiliyatini rivojlantirish. Oilaviy yordam: Ota-onalarni bolalarini qanday qilib samarali qo'llab-quvvatlash va ularning ehtiyojlarini tushunish bo'yicha o'rgatish. Oila a'zolarining qat'iyati va ijobiy munosabati bolaning rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Professional yordam: Defektolog, psixolog, logoped kabi mutaxassislardan yordam olish. Ularga moslashtirilgan o'quv dasturlarini tuzish va amalga oshirish. Motivatsion dasturlar: Ularni o'z qiziqishlariga mos bo'lgan faoliyatlarga jalb qilish (masalan, musiqa, sport, qo'l mehnati). O'rnak bo'ladigan insonlar (ko'r yoki zaif ko'ruvchi muvaffaqiyatli kishilar) bilan tanishtirish. Ko'r va zaif ko'ruvchi bolalarni qo'llab-quvvatlash uchun muhimi, ularga hamdardlik va mehr ko'rsatishdir. Bu jarayonda ularning qobiliyatlarini rivojlantirishga, imkoniyatlarini kengaytirishga e'tibor qaratish lozim. Ko'r va zaif ko'ruvchi bolalarni korreksiya qilish va inkluziv ta'limga yo'naltirish jarayoni maxsus yondashuvlarni talab qiladi. Bu jarayon bolalarning rivojlanishidagi imkoniyatlarni oshirish, ularni jamiyatga moslashuvchan qilish va bilim olishni osonlashtirishga qaratilgan.

1. Korreksiya qilishning asosiy yo'nalishlari:

Psixologik-pedagogik korreksiya:

Bolalarning individual xususiyatlarini inobatga olib, ularning rivojlanish potentsialini ochib beradigan maxsus dasturlar ishlab chiqish. Diqqatni rivojlantirish, eslab qolish qobiliyatini oshirish va mantiqiy fikrlashni mustahkamlash uchun o'yinlar va mashqlar qo'llash. Ruhiy barqarorlik va o'ziga ishonchni rivojlantirish uchun psixolog bilan ishlash. Sensomotor rivojlanish: Teginish, eshitish va hid bilish qobiliyatlarini rivojlantirish orqali kompensator mexanizmlarni kuchaytirish. Maxsus jismoniy mashqlar yordamida harakat muvozanatini va mustaqil harakatlanishni rivojlantirish.

Ko'rish funksiyasini yaxshilash: Agar imkon bo'lsa, zaif ko'ruvchilar uchun optik vositalardan foydalanish (kattalashtiruvchi asboblardan, maxsus ko'zoynaklardan).

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th January, 2025

Vizual qoldiqlarni rivojlantirish uchun yorug'lik va ranglar bilan ishlash mashqlarini qo'llash.

2. Inkluziv ta'limga yo'naltirishning asosiy tamoyillari:

Maxsus sharoitlarni yaratish:

Fizik muhit: Sinfda maxsus o'rinlarni tashkil etish (masalan, yorug'lik darajasi moslashtirilgan joy, Brayl yozuvlariga ega materiallar).

Ta'lim vositalari: Audiovizual vositalar, Brayl kitoblari va elektron o'qitish resurslaridan foydalanish.

O'qituvchilarga tayyorgarlik:

O'qituvchilarga defektologiya va inkluziv ta'lim tamoyillari bo'yicha maxsus treninglar o'tkazish.

O'qituvchilarni ko'r va zaif ko'ruvchi bolalar bilan ishlashda sabr, tushuncha va moslashuvchanlikka o'rgatish.

Individual ta'lim dasturlari:

Har bir bolaning ehtiyojlariga moslashtirilgan o'quv rejalarini ishlab chiqish.

Jamoaviy darslar bilan birga, individual o'qitish uchun vaqt ajratish.

Oilani jalb qilish:

Ota-onalarni ta'lim jarayoniga jalb qilish va ularga maxsus qo'llanmalar berish.

Uyda qo'llanilishi mumkin bo'lgan ta'lim vositalarini taqdim etish.

3. Inkluziv ta'lim jarayonidagi asosiy jihatlar:

Ijtimoiylashuvni ta'minlash:

Ko'r va zaif ko'ruvchi bolalarni oddiy bolalar bilan birgalikda o'qitish orqali ular o'rtasida ijtimoiy muloqot shakllantirish.

Muloqotni rag'batlantiradigan guruhli faoliyatlar, o'yinlar va loyihalar tashkil etish. Moslashuvchan baholash tizimi: Natijalar emas, balki harakat va o'zgarishlarni baholashga e'tibor qaratish. Baholashda ovozli yoki teginish orqali ishlash imkoniyatlarini inobatga olish. Himoya va yordam tizimi: Maxsus pedagoglar va yordamchi shaxslarni jalb qilish. Inkluziv ta'limdagi qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun doimiy monitoring olib borish. Ko'r va zaif ko'ruvchi insonlarga jamoat joylarida yordam berish insoniylik va tushunuvchanlik belgisidir. Bunday yordam

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th January, 2025

ularga mustaqil hayot kechirishda qulaylik yaratadi. Quyida bunday yordamni tashkil etish bo'yicha tavsiyalar keltirilgan:

Yondashuv va muloqotda umumiy qoidalar:

Yordam taklif qilish: Avval yordam kerakmi yoki yo'q, deb so'rash. Ular yordamga ehtiyoj sezmasa, majburlash kerak emas. **O'zini tanishtirish:** Ularni chalg'itmaslik uchun o'z ismingizni va qayerda ekanligingizni ayting. **Muloqot davomida e'tiborli bo'lish:** Tushunadigan tilda, aniq va sokin ohangda gapirish. Ularni boshqa inson kabi qabul qilish va hurmat qilish muhim. Harakatlanishga yordam berish:

Qo'llanma rolini o'ynash: Ularga yelkangiz yoki tirsagingizdan ushlashni taklif qiling. Bu ularga yo'lni his qilishga yordam beradi. Yo'l bo'ylab turgan to'siqlar yoki xavflar haqida oldindan xabar bering (masalan, zinapoya, eshik). **To'g'ri yo'naltirish:** Har doim xavfsiz yo'nalishni ko'rsatib, masofani tushuntiring (masalan, "Chapga buriling, ikki qadam oldinda eshik bor").

Jamoat transportida yordam:

Transportga chiqishga yordam bering va bo'sh o'rindiqni ko'rsating. Transport vositasi kelganida ularni xabardor qiling. Zarur bo'lsa, manzilni e'lon qilish yoki tushish joyini eslatish.

Binolarda yordam:

Eshikni ochib, ular qanday yo'nalishda harakat qilishlarini ayting (masalan, "Eshik chap tomonda ochiladi"). Lift yoki eskalatorni topishda ko'mak bering. Zarur bo'lsa, xizmat ko'rsatish joylariga yo'llang yoki navbatda yordam qiling.

Oziq-ovqat do'konlari va restoranlarda: Oziq-ovqat mahsulotlarini tanlash yoki narxini bilishda yordam bering. Menyu yoki mahsulot haqida ma'lumotni o'qib bering. Stolni ko'rsatishda va buyurtmani tushuntirishda e'tiborli bo'ling.

Ko'cha-ko'yda yordam: Ko'chani kesib o'tishda ularni yo'naltiring va yo'lni to'g'ri o'tkazib qo'ying. To'siqlarni, masalan, chuqurliklar, panjaralar yoki

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th January, 2025

suvoqxonalarini oldindan ogohlantiring. O'tiradigan joy yoki istalgan joyni topishga yordam bering.

Muhim narsalarni eslab qolish: Hech qachon ulardan ruxsatsiz buyumlarini olmaslik yoki joyini o'zgartirmaslik. Ularni tinchlantiruvchi va muloyim yondashuv bilan qo'llab-quvvatlash. Ularning mustaqilligini hurmat qilish va ortiqcha ko'mak taklif qilmaslik.

Jamoat joylarida maxsus xizmatlarni rivojlantirish: Brayl yozuvlari, ovozli yordamchilar va maxsus belgilar o'rnatilishini rag'batlantirish. Ko'makka muhtoj insonlar uchun maxsus yo'laklar va qulayliklar yaratish.

Xulosa:

Ko'r va zaif ko'ruvchi insonlarga yordam berish – bu ularning hayotini yengillashtirishga, jamiyatda teng huquqli ishtirokni ta'minlashga qaratilgan mehribonlik va insoniylik namunasidir. Ko'r va zaif ko'ruvchi bolalar bilan ishlash, ularni qo'llab-quvvatlash, jamiyatga integratsiya qilish va ta'lim jarayonini tashkil etishda quyidagi asosiy xulosalar chiqariladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. L.R. Mo'minova, Sh.M. Amirsaidova, Z.N. Mamarajabova, M.U. Xamidova, D.B. Yakubjanova, Z.M. Djalolova, N.Z. Abidova.-T.: O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati, 2022
2. Pedagogika va defektologiya sohasida mashhur bo'lgan adabiyotlar, masalan, L.S. Vygotskiy, A.I. Mesheryakov kabi olimlarning ishlari.
3. Elektron resurs.